

TEUVO POHJOLAINEN

KAMPPAILU ITÄ-SUOMEN
YLIOPISTON OIKEUSTIETEELLISESTÄ
KOULUTUKSESTA

Teuvo Pohjolainen

Kamppailu Itä-Suomen yliopiston oikeustieteellisestä koulutuksesta

© 2022 Teuvo Pohjolainen
Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi
Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa
ISBN: 978-952-80-6938-6

Lukijalle

Selaillessani arkistojani tuli vastaan paljon aineistoa, joka liittyy Joensuun yliopiston ja sittemmin Itä-Suomen yliopiston oikeustieteellisen koulutuksen käynnistymiseen ja kehittymiseen sekä varsinkin runsaan kymmenen vuoden ajan käytyyn kamppailuun oikeustieteen alan tutkinnonanto-oikeuden saamiseksi. Olin mukana näissä vaiheissa ensin koulutuksen käynnistäjänä ja ensimmäisenä alan professorina ja sittemmin Joensuun yliopiston vararehtorina vuodesta 1998 lähtien.

Katsoin, että aineisto on syytä koota – ihan vain historian tarpeitakin varten. Mielessäni on myös Esko Riepuhan kirjoittama Eskon sotapäiväkirja 1978-1979 (Lapin yliopisto 2004), jossa hän hyvin yksityiskohtaisesti kirjaa Lapin yliopiston ja siihen liittyen oikeustieteiden koulutuksen käynnistämiseen liittyviä juonitteluja ja kamppailuja. Sitä lukiessa huomaa, että paljon ollut yhtäläisyyksiä Lapin ja Joensuun kamppailujen välillä. Paljon näkyy myös samoja nimiä, usein samoissa rooleissa.

Toisin kuin Esko Riepuhan kirjassa, tässä julkaisussa ei ole päiväkirjamaisia merkintöjä. Mukaan ei näin ollen ole otettu henkilökohtaisia keskusteluja, ei puhelimitse käytyjä eikä henkilökohtaisissa tapaamisissa, joita toki oli erittäin paljon. Esimerkiksi ministereitä, johtavia poliitikkoja ja tärkeitä virkamiehiä vieraili usein Joensuussa joko kaupungin tai yliopiston vieraana. Näiden kanssa käytiin lähes poikkeuksetta keskusteluja oikeustiedehankkeestamme. Lisäksi on syytä mainita, että Joensuun kaupunginjohtaja Juhani Meriläinen oli usein mukana keskusteluissa myös muualla kuin Joensuussa. Joensuun kaupungin ja maakunnan liiton johtoa on syytä kiittää tuesta ja myös taloudellisista panoksista, jotka edesauttoivat hankkeen etenemistä.

Tämä julkaisu pohjautuu pelkästään dokumentteihin ja kaikenlaiseen kirjalliseen materiaaliin. Uskon, että tällä tavalla kuvaus on uskottavampi, varsinkin, kun en aikanaan pitänyt päiväkirjaa, enkä kirjannut kaikkia aihepiiriin liittyviä tapahtumia muistiin.

Tämä julkaisu ei pyri olemaan kattava historiikki oikeustieteiden laitoksesta tai sitä edeltävistä vaiheista. En liioin laajenna tarkastelua ohi oikeustieteen alan kehityksen yliopiston kokonaisuuteen tai muille tieteenaloille. Sen täyttää erinomaisesti Mikko Kohvakan ja Arto Nevalan kirjoittama erinomainen historia-teos ”Itä-Suomen yliopisto. Reformi ja sen tekijät” (Tampere 2020).

Tässä yhteydessä on syytä kiittää erityisesti niitä opetusministeriön virkamiehiä, jotka koko ajan olivat tukenamme prosessin eri vaiheissa. Muitakaan unohtamatta on erikseen syytä kiittää erityisesti Arvo Jäppistä ja Anita Lehikoista sekä eri yhteyksissä ministeriössä ollutta Tapio Kosusta.

Suuri kiitos on syytä kohdistaa rehtori Perttu Vartiائiselle, joka työparinani oli koko ajan valmis tukemaan hanketta ja jonka toimesta oli mahdollista saada välttämätöntä rahoitusta silloin, kun sille oli tarvetta. Pertun kuolema tapahtui inhimillisesti katsoen liian varhain. Kiitos myös Itä-Suomen yliopiston nykyiselle rehtorille Jukka Mönkköselle, joka ponnistuksen viime vaiheissa tuki hanketta, kuten myös hallituksen puheenjohtaja Petteri Taalas.

Myös laitoksen henkilökuntaa on syytä kiittää. Monet heistä olivat kovassa paineessa laatiessaan yhä uusia muistioita ja kehitysversioita prosessin eri vaiheissa. Erityiskiitos kuuluu nykyiselle akateemiselle rehtorille Tapio Määtälle, joka laitoksen johtajana kantoi ehkä suurimman paineen siitä, että relevanttia aineistoa saatiin ministeriölle, aina kun sitä tarvittiin.

Helsingin Kallahdessa marraskuussa 2022

Teuvo Pohjolainen

1 Oikeustieteellisen koulutuksen käynnistäminen Joensuun yliopistossa

Rehtori Kyösti Pulliainen soitti minulle syksyllä 1984 ja kertoi, että Joensuun yliopistossa oli muutaman vuoden ajan annettu opettajaopiskelijoille ja muillekin julkisen sektorin työtehtäviin suuntautuville esittelijäkoulutusta, johon sisältyi myös laajemminkin hallintoviranomaisten toimintaa ohjaavaa lainsäädäntöä. Opetuksesta vastasi pääosin yliopiston hallintojohtaja Matti Halonen oman työnsä ohessa. Pulliaisen mukaan olisi kuitenkin tarpeen laajentaa koulutusta ja saattaa se tavalla tai toisella vakiintuneemmalle pohjalle. Pulliainen kysyikin suoraan, olisiko valmis hakemaan yliopistoon dosentiksi sekä sen nojalla suunnittelemaan koulutuksen kokonaisuuden ja vastaamaan opetuksesta.

Olin tuohon aikaan Tampereen yliopistossa apulaisprofessorin (hallintotiede, erityisesti valtion ja kuntien hallinnon oikeudelliset perusteet) virassa. Olin tuolloin tottunut matkustamaan ja luennoimaan useissa kesäyliopistoissa ja vakinaisen virkanikin opetus oli Seinäjoella, joten saatoin suoraan luvata rehtori Pulliaiselle ottavani haasteen vastaan.

Dosenttuuri (hallintotiede, erityisesti julkisoikeus) perustettiin jo syksyllä 1984. Minut nimitettiin hallintotieteen, erityisesti julkisoikeus dosentiksi 5.12.1984 alkaen ja opetus käynnistettiin kevätlukukaudella 1985. Tarkoituksena opetuksen aloittamisessa oli, että niille Joensuun yliopiston opiskelijoille, jotka tähtäsivät julkisen sektorin työtehtäviin – valtion, kunnan, kuntainliiton tai välillisen julkisen hallinnon palvelukseen – tai sellaisiin yksityisen sektorin tehtäviin, jotka liittyvät läheisesti julkisyhteisöihin, esimerkiksi valvontajärjestelmien kautta, voitaisiin antaa sellaisia hallinnollisia ja oikeudellisia valmiuksia, joita he työtehtävissään välttämättä tarvitsevat.¹

Edellä viitatus muistion mukaan, ”tässä tarkoituksessa suunniteltiin yhteiskuntatieteiden tiedekuntaan valtiosääntö- ja hallinto-oikeuden perusopintokokonaisuus (15 ov), joka muodostuu viidestä yleisestä opintojaksosta (11 ov) ja 8 valinnaisesta opintojaksosta, joista opiskelijan tulisi pääsääntöisesti valita 2 (4 ov). Kaikki tarjolla olevat julkisoikeuden opintojaksot muodostavat laajahkon 31 opintoviikon koulutustarjonnan.

¹ Ks. muistioni Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnalle 5.11.1986.

Jo suunnitteluvaiheessa oli tiedossa, että julkisoikeudellinen ja erityisesti hallinto-oikeudellinen koulutus on useille eri tiedekuntien opiskelijaryhmille hyödyllistä, muodostaahan julkinen sektori Joensuun yliopiston koulutusaloilla erään suurimmista työllistäjistä. Monessa tapauksessa opiskelijat sijoittuvat valmistuttuaan erilaisiin suunnittelu- tai esittelijän tehtäviin. Ennako-odotuksista huolimatta opiskelun laajuus tässä oppiaineessa on tarjonnut yllätyksen.”

Jatkoin muistiossa näin: ”Kuluneen runsaan vuoden aikana on valtiosääntö- ja hallinto-oikeuden opintojaksojen suorituksia kertynyt jo yli 200 kappaletta. Opetusohjelmaan kuuluvia luentoja on seurannut noin 50 opiskelijan perusjoukko. Näin on ollut asianlaita myös perusopetusta seuraavissa opintojaksoissa. Tämän vuoksi on jo tänä syksynä jouduttu käyttämään jonolokia valittaessa opiskelijoita sellaisiin opintojaksoihin, joissa oikeustapausten analysointia on harjoiteltu 15 opiskelijan ryhmissä. Lukuvuonna 1986-87 järjestetään oppiaineessa luento-opetusta 125 tuntia ja käytäntö on osoittanut, että laajempaan opetukseen olisi tarvetta.

Samanaikaisesti pisimmälle edenneet opiskelijat ovat kysyneet mahdollisuuksia suorittaa julkisoikeudessa (valtiosääntö- ja hallinto-oikeudessa) lisäopintoja ja 35 opintoviikon (cum laude) opintojen suorittamiseksi.”

Tämän jälkeen siirryin muistiossa oppiaineen resurssitarpeeseen, ehkä vähän itseänikin ajatellen:

”Edellä esitetty antaa aiheen pohtia jo tässä vaiheessa julkisoikeuden opetuksen järjestelyjä lähitulevaisuudessa. On ilmeistä, että kun aineen opetus ja opiskelu saavuttaa 3-4 vuoden kuluttua täyden laajuutensa, jolloin opiskelijoita on kaikilla opiskelutasoilla, ei opetuksen järjestäminen pelkästään dosenttivoimin ole mahdollista. Se ei olisi mahdollista edes siten, että tiedekuntaan saataisiin yksi tai kaksi uutta oppiainetta dosenttuuria, sillä tällaisiin tiedekuntaan heikosti kytkeytyvin opettajavoimin ei opetuksen jatkuvuus tule riittävästi turvatuksi ja päävastuu opetuksen kehittämisestä jää selkeästi määräytymättä.”

”Tiedekunnan ja yliopiston edun mukaista olisikin mahdollisimman pian ryhtyä oppiainetta koskeviin virkajärjestelyihin. Tätä tukee myös se tosiseikka, että myös täydennyskoulutuksen (ja avoimen korkeakouluopetuksen) puolella on Itä-Suomessa laajaa kysyntää tämän sektorin opiskelumahdollisuuksista. Lähin mahdollisuus tällaisten opintojen suorittamiseen on Tampereen yliopistossa. Opetuksen vakinaistamiseksi opetusviran perustamisella voitaisiin julkisoikeuden koulutustarve turvata pysyvällä tavalla ja samalla taata tarvittava opetuksen kehitystyö.”

”Viran perustamista harkittaessa joudutaan asettamaan kysymys, millainen virka tässä tarkoituksessa tulisi perustaa. Asiaa harkittaessa olisi nähdäkseni painotettava ainakin viittä tekijää:

- 1) että perustettava virka on riittävän laaja-alainen monipuolisen opetustarjonnan turvaamiseksi,
- 2) että oppiaineen hoito ja kehittäminen on riittävän pätevissä käsissä,
- 3) että annettu koulutus saa riittävän arvostuksen tiedeyhteisössä ja työmarkkinoilla,
- 4) että virkaan saadaan päteviä hakijoita ja
- 5) että virassa pysyvyys takaa opetuksen kehittämisen ja hoidon johdonmukaisen jatkuvuuden.

Mainitut vaatimukset näyttävät painottavan sitä, että perustettavan viran tulisi olla mahdollisimman korkea opetusvirka, virka, johon liittyy myös jatkuva tutkimusvelvoite. Oppiaineen opetus ei siten voine jäädä lehtoritasolle, sillä se ei toteuttaisi kaikkia, mahdollisesti ei yhtäkään asetetuista vaatimuksista. Kyseeseen tulisi siten apulaisprofessorin tai professorin virka. Ensiksi mainittu saattaisi sinänsä ”riittää” teoriassa täyttämään kaikki viisi vaatimusta. Alan opettajatarjonta on kuitenkin tällä hetkellä ja lähivuosina sellainen, että apulaisprofessorin virkaan saattaa olla vaikeaa saada päteviä hakijoita ja/tai sellaista henkilöä, joka pysyisi virassa pidempään.

Kun julkisoikeuden oppituoleja on ollut viime vuosina avoinna, ei apulaisprofessorin virkoihin ole löytynyt runsaita hakijamääriä. Esimerkiksi Tampereen yliopistossa oli kunnallisoikeuden apulaisprofessorin virka yli 10 vuotta ilman nimitettyä viranhaltijaa pätevien hakijoiden puuttuessa. Kun virka vihdoinkin saatiin täytettyä tänä vuonna, on hoito edelleen väliaikaisissa käsissä. Vaasan korkeakoulussa on tilanne ollut vielä huonompi (vero-oikeuteen painotetun) julkisoikeuden apulaisprofessorin kohdalla. Todettakoon, että Vaasaan on vuoden 1987 budjetin mukaan tulossa julkisoikeuden professorin virka.”

Edellä sanotun perusteella päädyin näkemykseen, että ”Professorin viran perustaminen Joensuun yliopistoon herättäisi todennäköisesti kiinnostusta nyt eri korkeakouluihin nimitettyjen apulaisprofessorien keskuudessa, eikä olisi luultavaa, että virasta muodostuisi läpikulkupaikka korkeampia virkoja odotellessa. Professorin viran perustaminen lisäisi opetuskapasiteettia tämän lukuvuoden tasosta heti 40 tunnilla ja tekisi mahdolliseksi oppiaineen tarjonnan jatkokehittämisen ilman yläräjoja.”

Ehkäpä itsekkäästi itseäni ajatellen tein esityksen: ”Edellä esitetyn perusteella pyydän yhteiskuntatieteiden tiedekuntaa ja yliopiston muita hallintoelimiä

harkitsemaan julkisoikeuden professorin viran perustamistoimien käynnistämistä mahdollisimman pikaisesti Joensuun yliopistoon”

Omalla kohdallani tilanne muuttui, kun minut kutsuttiin hoitamaan Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden osaston (tiedekunnan) julkisoikeuden professuuria 1989. Kun lisäksi toimin osaston johtajana (tiedekunnan dekaanina) 1990-91, mahdollisuuteni hoitaa Joensuussa jo varsin laajaa opetusta olivat vähäiset. Sen vuoksi Joensuun yliopiston julkisoikeuden alan opetusta hajautettiin useille opettajille, mm. professori Seppo Laaksolle ja hallinto-oikeustuomari Veijo Tarukanteleelle. Ongelma oli, ettei yhtä ns. vastuupettajaa ollut. Tämä johti viimein siihen, että Joensuun yliopistossa käynnistettiin rehtorin päätöksellä syksyllä 1992 viran perustaminen julkisoikeuteen. Harmikseni perustettava virka oli apulaisprofessori, eikä professuuri, josta olin kiinnostunut. Syyksi ilmoitettiin, että kun julkisoikeus ei ollut Joensuun yliopistossa ns. pääaine, apulaisprofessori oli korkein virka, joka voitiin perustaa.

Tässä tilanteessa mietin, mitä haluan. Minulla oli Tampereen yliopistossa jo apulaisprofessori ja hoidin Lapin yliopistossa professuuria. Määräys Lapissa oli vuoteen 1994 asti ja siihen olisi tullut jatkoa virkaan vakinaisesti nimitetyn professori Esko Riepuhan jatkaessa yliopiston rehtorina. Joensuu kuitenkin paikkana kiinnostu ja samoin kiinnosti mahdollisuus rakentaa julkisoikeudesta yliopistoon merkittävä oppiaine. Niinpä, kun rehtori oli 10.11.1992 hyväksynyt julkisoikeuden apulaisprofessuuria koskevan virantäyttöselosteen ja virka oli julistettu haettavaksi, päätin hakea virkaa.

Kävi niin, kuten olin muistiossani epäillytkin, että olin ainut hakija 14.12.1992 päättyneen hakuajan kuluessa. Hakijan kelpoisuudesta oli kuitenkin pyydetty lausunto vähintään kahdelta asiantuntijalta. Tiedekuntaneuvosto valitsi 26.1.1993 professori Aulis Aarnion, professori Olli Mäenpään ja professori Esko Riepuhan antamaan lausunnot hakijan kelpoisuudesta ja ansioista julkisoikeuden apulaisprofessorin virkaan. Perusteelliset lausunnot päättyivät yhteenvetoihin: ”katson, että apulaisprofessori Teuvo Pohjolainen on riidattomasti ja ilman vähintäkään epäilystä tieteellisesti pätevä hakemaansa Joensuun yliopiston julkisoikeuden virkaan” (Aarnio), ”pidän hallintotieteiden tohtori Teuvo Pohjolaista kiistatta tieteellisesti pätevänä täytettävänä olevaan Joensuun yliopiston julkisoikeuden apulaisprofessorin virkaan” (Mäenpää), ”on selvää, että HT, apulaisprofessori Teuvo Pohjolaisella on epäilyksittä sellainen tieteellinen pätevyys, joka vaaditaan Joensuun yliopiston julkisoikeuden apulaisprofessorin virkaan” (Riepuhan).

Lausuntojen jälkeen tiedekuntaneuvosto päätti 1.4.1993 asettaa minut ensimmäiselle ja ainoalle ehdokassijalle ja nimitys virkaan esitettiin annettavaksi 1.8.1993 lukien. Olin kuitenkin sitoutunut hoitamaan Lapin yliopiston professuuria

kesään 1994 asti. Niinpä lukuvuoden 1993-94 olin nimitettynä Joensuun yliopiston apulaisprofessoriin, mutta hoidin Lapin yliopiston professuuria oman toimen ohella. Käytännössä olin maanantain ja perjantain Joensuussa ja tiistain - torstain Rovaniemellä.

Kun kaksoisrooli päättyi, ryhdyin kehittämään Joensuun yliopiston julkisoikeuden oppiainetta ja tekemään Joensuun oikeustiedettä tunnetuksi. Julkisoikeuden oppiaine sijoitettiin yhteiskuntapolitiikan laitokselle, jonka johtajana toimi yhteiskuntapolitiikan professori Mikko A Salo. Yhteistyö hänen kanssaan sujui alusta alkaen loistavasti. Hän oli valmis tukemaan kaikkia niitä kehittämishankkeita, joita julkisoikeuden piirissä kehiteltiin. Niinpä lähetin hänelle jo ennen nimitykseni voimaan tuloa pienen muistion (1.6.1993), kun yliopiston kehittämisstrategia oli valmistelussa yliopistoihinkin kohdistuneiden säästövaatimusten aikana:

”Mikko S, H.V.

Tuntematta Joensuussa käytyä keskustelua ja tietämättä mahdollisesti jo valitusta strategiasta, kirjaan seuraavassa lyhyesti eräitä näkökohtia, jotka voidaan ottaa huomioon kehittämisstrategiaa pohdittaessa.

Lähtökohtaisesti Joensuun tilanne on hyvä, sillä se on ainut Itä-Suomen yliopistoista, jossa on laaja-alainen yhteiskuntatieteellinen koulutus. Tätä kannattaa korostaa (mm. Kuopioon verrattuna), sillä alueellisuudella lienee jatkossakin painoarvoa. Tärkeää olisi kaikissa yhteyksissä korostaa sitä, että rakenneratkaisuissa, säästötoimissa, kehittämistoimissa, keskittämisessä, vahvuuksien etsinnässä jne. ei pidä sallia tieteenalojen pirstomista. Erityisesti tämä koskee yhteiskuntatieteitä. Ei voida ajatella, että keskittämällä vahvoin yksiköihin tarkoitettaisiin tieteenalan sisäisten oppiaineiden jakamista tällä perusteella. Tieteenalan etu tietysti on, että tieteenalan koulutus kussakin yksikössä, jossa sitä on tarjolla, on riittävän laaja-alaista.

Em. lähtökohta johtaa siihen, että kehittämisvaihtoehtoja valittaessa yliopiston kannattaisi ehkä koulutusjärjestelmässä tehtävin valinnoin ja ratkaisuin edesauttaa tieteenalalla ns. integroidun tutkintorakenteen kehittymistä. Tämä tarkoittaisi sitä, että korostetaan monitieteisyyttä ja sitä, että tutkintorakenteessa hyödynnetään erityisesti kaikki oppiaineet, mutta pohditaan mahdollisuuksia ”si-toa” järjestelmään myös muita tieteenaloja. Tällä tavalla voidaan

luoda yliopiston ”tiedeverkko”, josta palojen leikkaaminen ei ole järkevää.

Ulospäin annettavassa informaatiossa kannattaa korostaa niitä erityiskombinaatioita, jotka vain täällä ovat mahdollisia. Sen vuoksi voisi korostaa sitä koulutuksellista monipuolisuutta, jonka tarjoaa esimerkiksi yhteiskuntapolitiikan, filosofian, psykologian, julkisoikeuden ja taloustieteiden integrointi tutkinnossa. Kannattaisi varmasti korostaa myös sitä, mikä merkitys yhteiskuntatieteillä Joensuussa on muiden tieteenalojen ”avustamisessa” (tärkeä rooli teologialle, kasvatustieteille ja jopa luonnontieteille). Voisi ajatella tarjottavan tältä osin palveluja muille Itä-Suomen korkeakouluille (esimerkiksi Kuopiossa ei ole julkisoikeuden virkaa, vaikka opetusta on pyritty järjestämään kesäyliopiston kautta vakiintuneesti cum lauden verran, Kuopiossa suuri puute taloustieteiden tarjonnassa. Lappeenrannassa olisi varmasti myös käyttöä yhteiskuntatieteillä). Kannattaisi ottaa tässä kohdin selvästi imperialistinen ja johtava rooli!

Vielä ulospäin suuntautuvassa informaatiossa (ja sisäisessä kehittämisessä) olisi ehkä syytä korostaa ympäristön muutoksen tuomia haasteita ja niihin vastaamista. Tällöin tulee mieleen kaksi asiaa: ensinnäkin ns. julkisen ja yksityisen sektorin rajan hämärtyminen; ensin harmaan vyöhykkeen laajenemisena ja sitten sääntelyn ja toimintaperiaatteiden yhdentymisenä. Tämä edellyttää laaja-alaista koulutusta, jossa yhteiskuntatieteiden ja taloustieteiden opetuksen integrointi on tärkeää. Kehityksellä ja sen asettamilla haasteilla on vaikutusta myös tieteenalan sisäisessä koulutustarjonnassa ja sen kehittämisessä.

Toinen haaste, johon kehittämissuunnitelmissa pitää vastata, on kansainvälistyminen, eurooppalainen integraatio ja laajemmat kv. näköalat. Tässä olisi ehkä mahdollista käyttää apuna ainakin kahta Joensuun vahvuutta. Ensinnäkin luonnontieteiden alueella (mm. metsätieteissä) solmittuihin yhteistyö- ja kehittämissuhteisiin olisi mahdollista ja ehkä tarpeellistakin sitoa yhteiskuntatieteiden alan kv. yhteistyö- ja kehittämissuhteet. Toiseksi Joensuulla on tietysti aivan ihanteellinen etulyönti lähialueyhteistyössä erityisesti Karjalan alueelle. Nämä asiat lienevät jo käytössä ja ehkä niitä on jo markkinoitu ulospäin suuntautuvassa informaatiossa.

Niitä on varmasti edelleen pidettävä esillä ja aktiivisesti haettava näillä alueilla uusia avauksia.”

Lukuvuoden 1994-95 aikana käynnistin julkisoikeuden voimaperäisen kehittämisen astuttuani apulaisprofessorin virkaan. Kävi kuitenkin niin, että Vaasan yliopistosta otettiin yhteyttä ja minulle tarjottiin sieltä professuuria. Kerrottuani tämän Joensuussa, yliopistossa pikaisesti perustettiin professuuri ja tulin nimitetyksi siihen ma. määräyksellä 1.3.1995. Samalla nopealla aikataululla käynnistettiin viran vakinainen täyttö kutsumenettelyllä. Niinpä tulin nimitetyksi vakinaiseen professuuriin 1.7.1995 alkaen. Samaan aikaan oppiaineen vahvistamiseksi perustettiin julkisoikeuden yliassistentin virka, johon nimitettiin HT Jaakko Husa, entinen oppilaani Lapin yliopistosta.

Saman aikaisesti katsoin, että oppiaineen kansallisen tunnettuuden ja näkyvyyden saavuttamiseksi, Joensuussa oli järjestettävä julkisoikeuden tutkijataapaaminen. Symposium järjestettiin nopeasti 17.-18.8.1995 teemalla ”Julkisoikeuden tutkimus Suomessa”. Tilaisuuden pääalustajina olivat professori Antero Jyränki Turun yliopistosta ja rehtori Esko Riepula Lapin yliopistosta. Osallistujina oli merkittävä joukko julkisoikeuden yliopisto-opettajia eri yliopistoista. Joensuun yliopiston tiedotuslehdessä 9/95 symposiumista kerrottiin seuraavasti:

”Symposiumiin osallistui lisäksi julkisoikeudellisen tutkimuksen kanssa läheisessä vuorovaikutuksessa olevien valtioneelinten edustajia eduskunnan perustuslakivaliokunnasta, tasavallan presidentin kansliasta ja oikeusministeriön lainvalmisteluosastolta.

Symposiumin keskusteluissa tilaisuutta verrattiin 26 vuotta sitten pidettyyn Lepolammin seminaariin, jossa edellisen kerran merkittäväällä tavalla keskusteltiin oikeuden tutkimuksen tilasta.

Julkisoikeuden nykytutkimuksen ongelmina pidettiin sitä, että vireillä olevat tutkimushankkeet ovat keskittyneet erityisesti eurooppaoikeuteen ja ihmisoikeustutkimukseen. Erityisesti valtiosääntöoikeuden piirissä on tällöin vaarana, että syntyy tutkimuksellinen aukko kansallisen valtiosäännön – varsinkin sen institutionaalisisessa – tutkimuksessa.”

...

”Kokoontumista Joensuuhun pidettiin onnistuneena uutena avauksena julkisoikeuden tutkimuksen kehittämiseksi. Tilaisuuden päätteeksi sovittiinkin, että yhteistyötä ja yhteydenpitoa jatke-

taan ja se pyritään institutionalisoimaan siten, että kokoontumisia pidetään kerran lukukaudessa kiertäen eri yliopistoyksiköissä.”

Virkaanastujaisesitykseni 22.2.1996 tarkastelin julkisoikeuden tutkimusta ja opetusta yhteiskuntatieteellisissä tiedekunnissa. Voisi kai sanoa, että esitelmän tarkoituksena oli vakiinnuttaa julkisoikeuden asema Joensuun yliopistossa ja perustella sen edelleen kehittämistä ja resurssien lisäämistä. Esitelmä oli seuraava:

”On yleisesti tunnettua, että oikeustiedettä tutkitaan ja opetetaan oikeustieteellisissä tiedekunnissa, joita Suomessa on Helsingin, Turun ja Lapin yliopistoissa. Oikeustieteen opintoihin kuuluu tietty määrä julkisoikeuden opintoja, jotka jakautuvat useisiin erillisiin oppiaineisiin. Ahtaassa merkityksessä julkisoikeutta suoritetaan erikseen valtiosääntöoikeuden ja toisaalta hallinto-oikeuden opintoina. Julkisoikeuteen sanan laajemmassa merkityksessä luetaan eräitä muitakin oikeudellisia oppiaineita, kuten finanssi- (tai vero-)oikeus, rikosoikeus, prosessioikeus sekä osia eräistä muistakin oikeuden aloista kuten ympäristöoikeudesta tai kansainvälisestä oikeudesta.

Useinkaan ei ajatella, että oikeustieteet siinä muodossa ja sellaisena oppiaineryhmänä, jollaisena ne nykyisin esiintyvät suomalaisissa oikeustieteellisissä tiedekunnissa, ovat opetuksellisesti ja tutkimuksellisesti verraten myöhään eriytyneet omaksi tieteenalaryhmäkseen. Erityisesti julkisoikeuden irrottaminen muista tieteenaloista ja kytkeminen eriytyviin oikeustieteisiin on varsin myöhäistä perua. Kun esimerkiksi Suomessa oikeustiedettä on voinut opiskella aluksi Turun Akatemiassa 1640-luvulta lähtien, oli julkisoikeuden opetus alun perin suurelta osaltaan liitetty politiikan ja historian opetukseen. Virkojen hoitajista riippuen julkisoikeus kytkeytyi ajoittain hyvinkin kiinteästi ja vaihtelevalla tavalla muihin tieteenaloihin ja niiden traditioon vielä 1800-luvulla.

Vasta saksalaisvaikutteisen käsitelainopillisen oikeuspositivismin saapuminen Suomeen 1800-1900-lukujen taitteessa johdatti siihen, että julkisoikeus pyrittiin puhdistamaan historiallis-filosofisista ja yhteiskunnallisista vaikutteista. Käytännössä tämä näkyi tuolloin jo Helsinkiin siirrettyssä yliopistossa 1907-08 toteutetuissa professuurien jakamisessa. Tuolloin hajotettiin julkisoikeuden ydin erottamalla valtiosääntöoikeus ja hallinto-oikeus toi-

sistaan. Tuolloin myös esimerkiksi kansantaloustiede erotettiin kameraalioikeudesta. Samalla kun julkisoikeuden opetusvirat puhdistettiin yhteiskunta- ja taloustieteiden elementeistä, pyrkimyksestä oli muutenkin sisällöllisesti ja teoreettisesti yhdenmukaistaa oikeustieteen opetusta ja tutkimusta siirtämällä yksityisoikeuden piirissä luotuja konstruktioita ja oppirakennelmia myös julkisoikeuteen. Antero Jyrängin sanoin tämä merkitsi valtiollisen elämän peittämistä juridisten käsitekonstruktioiden verkolla.

Vaikka Suomessa tämän vuosisadan alussa omaksutun saksalaisen oikeuspositivistisen ajatteluun mukaan pyrittiinkin eriyttämään oikeustieteet muista yhteiskuntatieteistä, yleismaailmallista tällainen erottelu ei kuitenkaan ole. Esimerkiksi ranskalaiseen opetus- ja tutkimusperinteeseen on aina kuulunut, ja kuuluu yhä vieläkin julkisoikeuden ja politologian yhtenäisyys ja jopa laajemmin pyrkimys liudentaa ns. kovien ja pehmeiden tieteiden rajoja.

Yhteiskunnallisen ympäristön muuttuminen johti aikaan Suomessakin siihen, että oikeustieteiden – erityisesti julkisoikeuden – ja muiden yhteiskuntatieteiden suhteita oli arvioitava uudelleen. Seuraavan lainauksen idea kuulostaa hyvin modernilta.

”Kehityshakuisessa yhteiskunnassa eri yhteisöille asetettujen toimintaodotusten täyttäminen on mahdollista vain sillä edellytyksellä, että niin julkiset kuin yksityiset yhteisöt tehostavat toimintaansa ja ryhtyvät aktiivisesti edistämään taloudellis-sosiaalista kehitystä. Kulttuuriltaan ja taloudeltaan korkealle kehittyneissä valtioissa laaditaan – paljon enemmän kuin mihin Suomessa on totuttu – nykyisin toimintaohjelmia, joiden ainoana tarkoituksena ei ole lain ja järjestyksen ylläpitäminen, vaan positiivisten yhteiskuntapolitiittisten päämäärien asettaminen ja toteuttaminen.

Pohjimmiltaan on kysymys rationaalistavan ajattelun tunkeutumisesta yhä uusille toimialueille, koska katsotaan tällä keinoin voitavan parhaiten vaikuttaa nykyiseen ja tulevaan yhteiskuntakehitykseen. Koulutuksen pääpaino alkaa soveltavien yhteiskuntatieteiden alalla suuntautua ennus-

teiden laadintaan, suunnitteluun ja päätöksentekoon. Ennusteiden käyttö lisääntyy, pitkäjännitteisen suunnittelun merkitys kasvaa kaikissa toimintayksiköissä samalla kun suunnittelun aikakaari pitenee.”

Siteeraus, joka voisi aivan hyvin olla tältä päivältä, on yli kolmenkymmenen (tätä kirjoitettaessa lähes kuudenkymmenen) vuoden takaa. Se on Sauli Häkkisen, Pertti Pesosen, Paavo Seppäsen, Kauko Sipposen ja Jaakko Uotilan allekirjoittamasta, 1. joulukuuta 1964 päivätyistä muistiosta ”Yhteiskunnallisen Korkeakoulun taloudellis-hallinnollisen tiedekunnan hallinnon oppisuunnasta”. Muistio oli avaus oikeustieteiden ja muiden yhteiskuntatieteiden yhteyden uudelleen kehittämiseksi. Sen seurauksena Tampereen yliopistoon perustettuun taloudellis-hallinnolliseen tiedekuntaan perustettiin mm. julkisoikeuden ja yksityisoikeuden oppiaineet ja professorit. Työryhmän mietinnössä on tiivistetty uudenlaisen tiedekombinaation idea seuraavasti:

”Talouteen ja hallintoon perehtyminen edellyttää nykyaikaisessa yhteiskunnassa laaja-alaista koulutustaustaa. Sekä yksityisen organisaation että julkisen yhteisön hallinnossa tarvitaan oikeus-, yhteiskunta- ja kauppatieteellistä koulutusta lisättynä tarvittavalla määrällä metodipohjaa”.

Sen jälkeen kun 1965 Tampereelle perustettiin julkisoikeuden professori, julkisoikeuden oppituoleja on sittemmin perustettu varsin pitkälle ”tamperelaisen” mallin mukaisesti yhteiskuntatieteellisiin (tai ei-juridisiin) tiedekuntiin Åbo Akademiassa sekä Lapin ja Vaasan yliopistoissa. Profiileiltaan nämä eri yliopistojen yhteiskunnalliset julkisoikeuden oppiaineet eroavat toisistaan jonkin verran, mutta ero oikeustieteellisten tiedekuntien osittain muuttuneeseen julkisoikeuden opetukseen ja tutkimukseen ei ole aina kovin merkittävä.

Tampereen yliopiston taloudellis-hallinnollisen tiedekunnan alkuperäisen idean käytännön toteutumisesta voidaan saada käsitys seuraamalla tehtyjä itsearviointeja. Vuonna 1980 kirjoitti tuolloinen dekaani Seppo Siirilä tiedekunnan 15 vuotisjuhlakirjassa asiasta seuraavasti:

”Taloudellis-hallinnollinen tiedekunta syntyi aikana, jolloin yhteiskunnan rakennemuutokset olivat voimakkaita ja jolloin myös tieteiden eriytymiskehitys oli selvää ja

uudet metodiset virtaukset merkittäviä. Tämä on näkynyt myös tiedekunnan oppiainerakenteessa ja koulutustavoitteissa. Toisaalta tavoitteissa on korostunut tieteiden välisen yhteistoiminnan tarpeellisuus.

Vaikka taloudellis-hallinnollisessa tiedekunnassa on saavutettu hyviä tuloksia, ei kuitenkaan ole kyetty toimimaan hyväksi todetun alkuperäissuunnitelman mukaisesti.

...

Tiedekunnan eri opintosuunnat ovat vähitellen etääntyneet toisistaan. Tämä näkyy myös uusien koulutusohjelmien sisällöstä. Toivo vain sopii, että ohjelmia tarkistettaisiin pian niin, että tiedekunnan toiminta-ajatus toteutuisi.”

Mielenkiintoista ja tavallaan traagista on, että viisi vuotta myöhemmin vuonna 1985 julkaistussa juhla kirjassa, tiedekunnan täyttäessä 20 vuotta, tuolloinen dekaani Uolevi Lehtinen toisti sanasta sanaan Siirilän lausuman.

Tiedekunnan täyttäessä 25 vuotta vuonna 1990 alkuperäinen toiminta-ajatus nähtiin edelleenkin haasteena, josta oli kuitenkin tosiasiaa monin päätöksien etäännytty. Viime vuonna, tiedekunnan täyttäessä 30 vuotta, ei laadittu juhla kirjaa. Sen sijaan tuolloin laaditussa tiedekunnan strategiasuunnitelmassa yhä edelleen korostetaan pyrkimystä hyödyntää entistä paremmin tiedekunnan oppiainekokonaisuutta ja yhteistyöhakuisemman tiedekuntakulttuurin luomista. Tiedekunnan heikkoutena suunnitelmassa pidetään, että sen laitokset ja oppiaineet eivät tunne riittävässä määrin toistensa saavutuksia ja osaamista.

Historiallisessa katsannossa vaikuttaakin siltä, että ilman valpasta mieltä ja jatkuvia aktiivisia ponnisteluja uudenlaiset tiedeyhteisöt pyrkivät hajautumaan, hakemaan toiminnalleen hyväksyttävyyden kukin oman tieteen traditiionsa piiristä, eikä niin, että avoimesti haastettaisiin perinteinen tiede ja sen tekemisen tapa etsimällä koko ajan uutta ja sellaista, jonka traditio on hylännyt, unohtanut tai jota se ei ole vielä löytänyt.

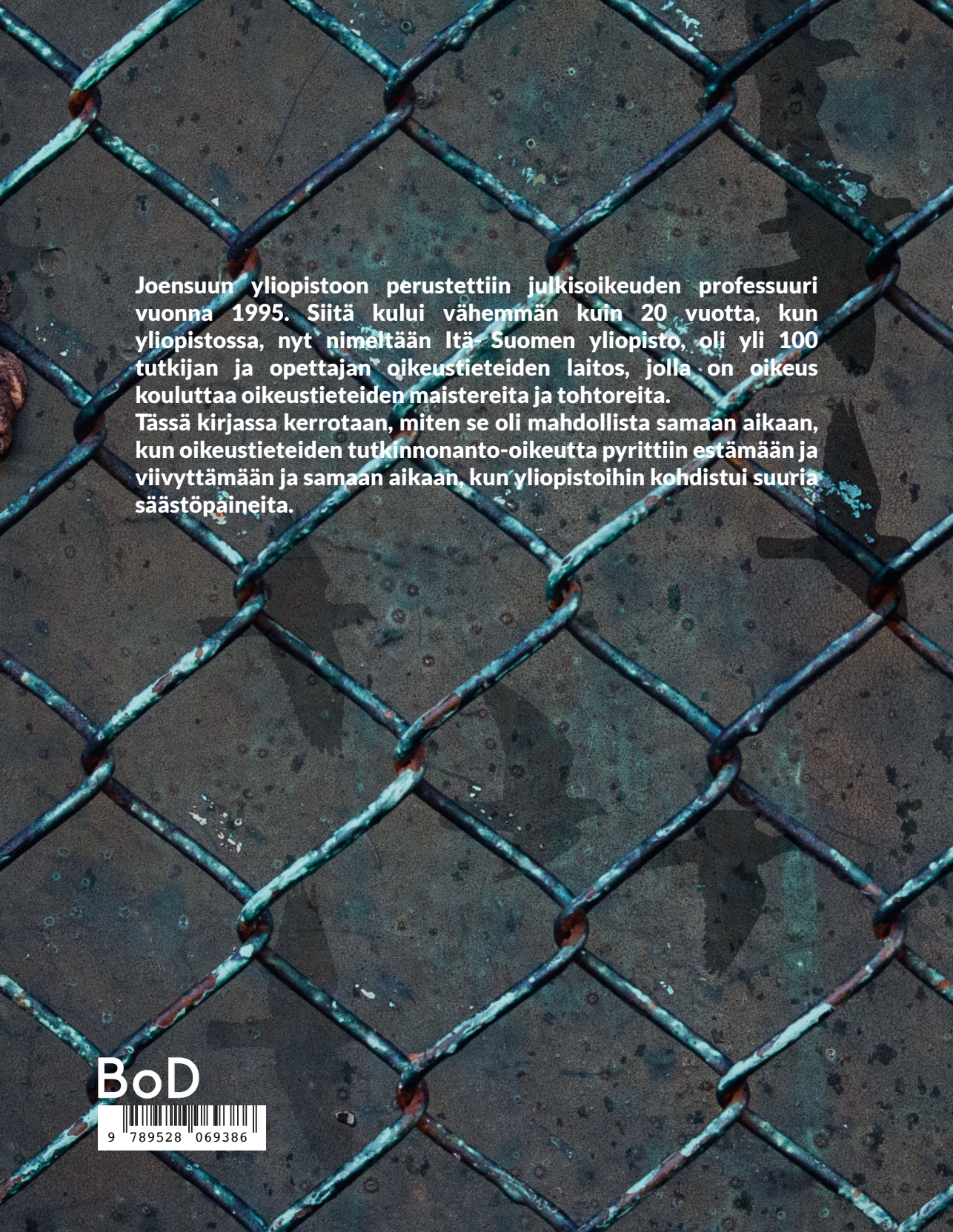
Julkisoikeuden opetus ja tutkimus ovat monien uusien haasteiden edessä. Tämä koskee sekä sitä julkisoikeuden tutkimus-

ta ja opetusta, jota harjoitetaan oikeustieteellisissä tiedekunnissa, että sitä tutkimusta ja opetusta, joka on käynnissä yhteiskuntatieteellisissä yksiköissä.

Voidaan havaita, että perinteinen oikeustieteellisissä tiedekunnissa harjoitettu julkisoikeuden tutkimus ja opetus on erityisesti viime vuosina joutunut nopeasti muuttuvassa maailmassa itse arvioimaan uudelleen omaa rooliaan ja suhteitaan muihin tieteenaloihin. Julkisoikeuden sisällä tämä on näkynyt siinä, että toteutuista valtiosääntöoikeuden ja hallinto-oikeuden erottelusta huolimatta monet professorit ovat käytännössä ylittäneet asetettua keinotekoista rajaa harjoittamalla tutkimusta ja osin opetustakin molemmilla puolilla. Esimerkkeinä voidaan mainita edesmennyt hallinto-oikeuden professori Veli Merikoski tai nykyiset hallinto-oikeuden professorit Kaarlo Tuori ja Olli Mäenpää, jotka kaikki ovat liikkuneet laajasti myös valtiosääntöoikeuden alueella.

Oikeustieteellisten tiedekuntien opetuksen ja tutkimuksen uudelleen arviointiprosessi on kesken, mikä näkyy monissa nuoremman polven edustajien puheenvuoroissa siitä, mihin suuntaan oikeustieteellistä opetusta ja tutkimusta tulisi kehittää. Ei ole kovinkaan harvinaista, että puheenvuoroissa nostetaan esille aikaisempaa monipuolisempien tiedeyhteyksien tarve, jopa vaatimuksia kytkeä oikeustieteen opintoihin aikaisempaa paljon enemmän muiden tieteenalojen opintoja. Voi olla, että yhteiskuntatieteisiin kytkeytyneellä julkisoikeudella ja sen piirissä harjoitetulla opetuksella ja tutkimuksella on ollut oma vaikutuksensa asenteiden muutokseen.

Vuonna 1992 arvioitiin Suomen akatemian rahoituksella kaikki oikeustieteellistä opetusta ja tutkimusta harjoittavat yksiköt, siis myös yhteiskuntatieteellisissä yksiköissä toimivat. Arviointiryhmän loppuraportissa kiinnitettiin huomiota mm. julkisoikeuden vuorovaikutukseen muiden tieteenalojen kanssa. Varsinkin hallinto-oikeuden tutkimuksessa vuorovaikutusta pidettiin liian vähäisenä. Vaikka valtiosääntöoikeuden tutkimuksessa vuorovaikutusta joihinkin muihin tieteenaloihin, erityisesti politologiaan, sosiologiaan ja (oikeus)historiaan on pidetty laajempaan kuin muilla oikeudenaloilla, sitäkin on arviointiryhmän raportissa arvosteltu siitä, että toisen tieteenalan saavutusten hyväksikäytössä on ollut vaikeuksia. Eri tieteenalojen asiantuntijoiden yhteistyöryhmiä on ollut niin

Joensuun yliopistoon perustettiin julkisoikeuden professuuri vuonna 1995. Siitä kului vähemmän kuin 20 vuotta, kun yliopistossa, nyt nimeltään Itä-Suomen yliopisto, oli yli 100 tutkijan ja opettajan oikeustieteiden laitos, jolla on oikeus kouluttaa oikeustieteiden maistereita ja tohtoreita. Tässä kirjassa kerrotaan, miten se oli mahdollista samaan aikaan, kun oikeustieteiden tutkimnonanto-oikeutta pyrittiin estämään ja viivyttämään ja samaan aikaan, kun yliopistoihin kohdistui suuria säästöpaineita.

BoD

9 789528 069386